

FORRAY R. KATALIN DSc

forray@ella.hu

professor emerita (PTE BTK, Romológia és Nevelésszociológia tanszék)

Osztály az osztályharcban. Egy pannonhalmi osztályközösség életútja 1956-tól 2021-ig.

School class in the class struggle.

Walk of life of an class in Pannonhalma from 1956 to 2021

DOI 10.14232/belv.2023.2.14

<https://doi.org/10.14232/belv.2023.2.14>

Cikkre való hivatkozás / How to cite this article:

Forray R. Katalin (2023): „Elszálltak már, hajh az évek...”. Recenzió. *Belvedere Meridionale* vol. 35. no. 2. 180–182. pp

ISSN 1419-0222 (print)

ISSN 2064-5929 (online, pdf)

(Creative Commons) Nevezd meg! – Így add tovább! 4.0 (CC BY-SA 4.0)

(Creative Commons) Attribution-ShareAlike 4.0 International (CC BY-SA 4.0)

www.belvedere-meridionale.hu

Gereben Ferenc (2020): „Elszálltak már, hajh az évek...”. Egy pannonhalmi osztályközösség életútja 1956-tól 2021-ig. Budapest, Gondolat Kiadó.

Kivételes vállalkozás, kiváló teljesítmény: negyven év országos és világtörténelmének viharában egy gimnázium, pontosabban egy gimnáziumi osztály tanulóinak sorsa jelenik meg a vas-kos, több mint 500 oldalas kötetben. Nem vagyok katolikus, személyes életutam semmiben sem kötődik ehhez a gimnáziumhoz. Túlságosan vastag is a könyv, habozva kezdtem olvasni; azután viszont alig tudtam letenni. Végül elszántam magam erre a rövid beszámolóra, hátha másoknak is kedve támad az elolvasásához.

Valódi, mély és sokoldalú történet, amelyben helyet kap a kamasz tréfák és a családokban történt tragédiák leírása, a napi istentiszteletek és az iskolai órák megjelenítése, a kamasz szerelmek és konfliktusok, az 1956-os forradalom és a feltételezett rokonszenvezőkkel való karhatalmi leszámolás, az érettségi és a továbbtanulás nehézségei, a társadalmi beilleszkedés, a családalapítás sikerei és kudarcai. A terjedelem ehhez a bonyolult történethez képest nem is olyan nagy.

Az első rész a gimnáziumi éveket dolgozza fel 1956 szeptemberétől 1960-ig. A nagyon sokoldalú, többféle tevékenységet, benyomást őrző, összességében 220 oldalas rész tartalmazza az osztályfőnök, Cziráky László bemutatását is. A könyvet is író, érzékeny és elkötelezett paptanár vissza-visszatér a történetbe, egészen haláláig fontos szereplője a találkozásoknak és az iskola életének általában is. De valamennyi tanár kap valamilyen jellemzést, hiszen konfliktusok, békülések, sikerek és kudarok mindegyikkel kapcsolatban előfordulnak. Egyike a kiemelkedő szereplőknek Oros atya, aki a regényíró lelki gondozásáért is felelős. De mély együttérzést vált ki a börtönbe zárt, majd onnan két év múltán, 1958-ban összetörtén szabaduló volt igazgató is.

A mindennapi élet megörökítésén túl képet kapunk a közös feladatokról (az új osztályok fogadása, fizikai munka a vasúton, stb.) és a közös programokról (focizás, színelőadás szervezése, bemutatása). Az egy-két évvel később született “osztálynapló” részletes képet mutat be azokról az élményekről, amelyekkel minden új belépő találkozik Pannónhalmán. Gondolkodásra késztető és elragadó maga a vár, az iskola és közvetlen környezete, a tanárok, a diáktársak. Természetes, hogy a vallási élet aktívabb és élményszerűbb, de a kamaszkor az önismeret, önkép új mélységeit is feltárja.

A könyv második része az 1960–1965 közötti évek történetét mondja el “Hív a harc, hív az élet” címmel. Olyan időszak ez, amikor a forradalommal, illetve emlékével való leszámolás még mindig brutális volt, a tsz-szervezés ezeket tett földönfutóvá. Az érettségi utáni években megjelenített osztály tanulóinak leveleiből követhetjük nyomon az egyéni sorsokat. Érettségi után közvetlenül minden diák felvételizett, de mindössze hárman kerültek be a felsőoktatásba, ők is a leginkább ideológiamentes helyekre. (Később három ember kivételével mindenki szerzett diplomát.) A továbbtanulásért folytatott küzdelmet az is motiválta, hogy a huszadik életévét betöltő, nem hallgatói jogviszonyban lévő fiúkat katonának hívták be. 1962-ben aztán a felsőfokú továbbtanulásra bejutás legszigorúbb előírásait eltörölték (pl. a származás szerinti kategorizálást), 1963-ban pedig széles körű közkegyelmet hirdettek a politikai foglyok számára. Többeknek megnyílik végre a felsőoktatás útja.

A harmadik rész az 1965–1990 közötti történetet mondja el “A rendszerváltásig” címmel. Ez a huszonöt esztendő sokszorosa a gimnáziumi éveeknek, a mesélni való történet mégis rövidebb. A szakasz első lapjain részletesen olvashatunk a konszolidáció első éveiről, a pozitív és negatív eredményekről egyaránt. Különösen feltűnő, hogy a volt bencés diákoknak úgy kellett élniük, hogy “a fennálló hatalom egy ellenséges érzületű, idegen testként kezelt intézmény neveltjeinek tartotta őket” (303. o.).

A nyolcvanas évek az osztály fénykora. A diszkriminációt lassan a társadalmi beilleszkedés váltja fel, az anyagi viszonyok kiegyensúlyozódnak, a fiúk egyetemre készülnek.

A negyedik rész "A rendszerváltozástól a gyémánt matúráig" címet viseli, és az 1990–2021 közötti időszakot meséli el. Az egykori diákok többsége kiveszi részét a társadalmi átalakulásból, többen közéleti funkciót vállalnak, részt vesznek társadalmi mozgalmakban. De a csalódások, az új társadalmi és gazdasági problémák hatására a lelkesedés megfogyatkozik. Alapító tanárunk emlékére létrehívják a Cziráki Alapítványt, amely később az iskola alapítványába olvad. A 2007-2008-ban induló gazdasági válság, közben a betegségek és halálesetek jelentősen csökkentik a bizakodást. A visszatérő találkozók mégis segítenek előre tekinteni.

A kötet záró fejezete többféle összegzést ad. A pályafutásokkal kapcsolatban a szerző kiemeli, hogy „a szocialista rendszer az egyházi iskolákból kikerülő, továbbtanulni szándékozó fiatalokat elsősorban műszaki, másodsorban természettudományos pályákra engedte, ... az ideológiai jellegű pályáktól (legfőképp a tanáritól) igyekezett távoltartani őket” (439. oldal). Ennek ellenére összesen csak hárman maradtak felsőfokú diploma nélkül. Figyelemre méltó az is, hogy a 35 fős osztályból senki sem volt, akinek ne lettek volna kapcsolatai. Az ötvenéves találkozóig csak a halálesetek "szaggatták szét a hálót" (444. oldal).

Külön erénye a könyvnek - és a szerző fáradhatatlanságának -, hogy a hatvanadik találkozóra készülve megismétli egy korábbi kérését: mindenki írja meg az életrajzát, és írjon a terveiről is. A közölt levél- és életrajzi részletek újabb elemekkel gazdagítják az egykori diáktársak előbb már megismert történeteit. A sok érdekes és lelkesítő történet közül most csak egyetlen emelek ki. Az özvegyen maradt, magányos férfinak eszébe jut főiskolai szerelme, tervezik, hogy összeházasodnak, ám az asszony váratlanul meghal. A magára maradt férfi találkozik volt osztálytársának húgával, egymásba szeretnek, összeházasodnak. Szép és elgondolkodtató történet, több is van belőle, és talán nem csak számomra élményszerű.

A könyv utolsó részében ismét a szerző szólal meg. Szép és emlékezetes mondatai arról szólnak, hogy e nemzedéknek kedvezőbb körülmények között nem kellett volna ennyi traumát hordozniuk, alkotó energiáikat nem kellett volna diktatúrák elleni küzdelemben elfecsérelniük.

E rövid áttekintésben nem tudhattam visszaadni a könyv atmoszféráját, az iskola megtartó erejét, a sok magával ragadó történet hangulatát. Csak jelzéseket fogalmazhattam meg. Meg egy fontos fitymeltetést: érdemes elolvasni!